

17.11.2023

Sosiaali- ja terveysministeriö
Lausuntopalvelu.fi

Viite: VN/20973/2023

Tehyn lausunto laatusuositusluonnoksesta aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027

Keskeinen laatusuositusluonnoksen sisältö:

- Laatusuositus on tarkoitettu tukemaan hyvinvointialueiden sekä kuntien varautumista väestön ikääntymiseen, turvaamaan hyvä ja toimintakykyinen ikääntyminen sekä laadukkaat ja kestävät palvelut.
- Laatusuositus tukee hallitusohjelman, vanhuspalvelulain sekä sosiaalihuoltolain toimeenpanoa sekä niihin tehtyjä uudistuksia.
- Suositukset ovat Kansallisen Ikäohjelman ja Tulevaisuuden Sote-keskus ohjelman eri hankkeiden pohjalta nousevia sekä tutkittuun tietoon perustuvia.
- Keskeiset suosituksen sisällöt ovat: **1.** iäkkäiden aktiivisuuden, työurien ja toimintakyvyn edistäminen, **2.** vapaaehtoistoimintaan osallistuminen, **3.** teknologian hyödyntäminen hyvinvoinnin edistäjänä, **4.** asuminen ja asuinympäristöjen ikäystävällisyys, **5.** palvelujen toteuttaminen kestäväällä tavalla, **6.** laatuindikaattorit laadun ja vaikuttavuuden seurannassa sekä **7.** skenaariolaskelmat ennakoitun asiakasmäärän mukaan.

Seuraavassa Tehyn yleiset ja yksityiskohtaiset kommentit sekä näkemykset koskien laatusuositusluonnoksen lukuja 2, 3, 7 ja 9:

LUKU 2. Ikääntyvien työkyky paranee

Mitä ikääntyvien työkyky paranee -sisältötekstiin tulisi lisätä tai mitä siitä pitäisi poistaa?

Lukijaa palvelisi paremmin, jos jo otsikossa lukisi luvun sisältö täsmällisemmin: 'Ikäihmisten palveluissa työskentelevien ikääntyvien työntekijöiden työkyky paranee'.

Laatusuositukseen kirjatut suositukset jäävät pääsääntöisesti yleiselle ja asioiden tavoitetilan toteavalle tasolle. Myös eri suositusten toimeenpanon vastuutahot jäävät useimmiten nimeämättä tekstissä (lisätään, kehitetään, kannustetaan, otetaan käyttöön, monipuolistetaan, vahvistetaan, sisällytetään). Riskinä on, että yleisluonteiset suositukset ja hyvien käytäntöjen esille tuonti internet-linkkien muodossa eivät ole riittäviä palvelujen järjestäjien, palveluntuottajien tai valvontaviranomaisten työn tueksi.

17.11.2023

Lukuun 2 tulisi lisätä kliinisten urakehitysmahdollisuuksien kehittäminen ikäihmisten palveluissa osana ammattihenkilöiden työn veto- ja pitovoiman lisäämistä. Petteri Orpon hallitusohjelmassa kuvataan urapolkumallien kehittäminen ja ammatillisen kehittymisen tukeminen osana sote-alan veto- ja pitovoiman tukemista (sivu 26). Raportissa 'Laajavastuinen hoitotyö - sairaanhoitajan uramalli lähellä ihmistä' (Suomen Sairaanhoitajat ry 2023) suositellaan seuraavasti (sivu 11):
"Hoitotyön laajavastuisia tehtäväkuvia tulee lisätä hyvinvointialueilla sekä perus- että erityistason tehtävissä ja muun muassa ikääntyneiden palveluissa, niin ympärivuorokautisessa palveluasumisessa kuin kotihoidossa."

Rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden omaavien sairaanhoitajien määrää tulee lisätä ikäihmisten palveluissa. Erikoisosaamisen lisääminen palveluissa vaikuttaa positiivisesti kaikkien yksikössä työskentelevien ammattihenkilöiden työhön esim. konsultaatiomahdollisuuksia lisäämällä.

Lisäysehdotus luvun 2.1. "Työhyvinvointi ja työn veto-/pitovoima" (sivu 16) ensimmäiseen suositukseen: Myönteisiä näkökulmia iäkkäiden hoitotyöhön voitaisiin tuoda esille lisäksi alan oppilaitoksissa sekä myös yleissivistävässä koulutuksessa.

Lukuun 2.1 Työhyvinvointi ja työn veto-/pitovoima voisi lisätä hyvänä käytäntönä Turun ammattikorkeakoulussa käyttöön otetun mallin, jossa sairaanhoitajaopiskelijat opettelevat vanhustyötä Campuskoti Merihelmessä. Tällaisia koulutuksen malleja tulisi kehittää ja niiden vaikuttavuutta tutkia, jotta vanhustyön vetovoimaa saataisiin lisättyä opiskelijoiden keskuudessa: <https://yle.fi/a/74-20058701>

Sivulla 16 suositellaan seuraavasti: "Työhyvinvoinnin ja työn tekemisen yhteiselle kehittämiselle on tärkeää varata aikaa jo työvuorosuunnittelussa." Eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen 0,7 voimaantumisen siirtämisestä 1.1.2028 saakka on ristiriidassa tämän suosituksen kanssa. Jos henkilöstömitoitus on riittämätön asiakkaiden lisääntyvään hoidon ja palvelujen tarpeeseen nähden, työhyvinvoinnin tukemiseen ja kehittämistyöhön ei jää toimintayksiköissä aikaa.

Sivulla 17 suositellaan seuraavasti: "Mahdollistetaan työpäivän aikaiset kahvi- ja ruokatauot, koska ne tukevat työssä jaksamista ja palautumista."
Näkemyksemme mukaan tämä lause tulee muuttaa velvoittavampaan muotoon: "Työntekijöille pitää antaa työaikalain ja noudatettavan työehtosopimuksen mukaiset tauot ja lepoajat. Ne tukevat työssä jaksamista ja palautumista."

Sivulla 19 suositellaan: "Monipuolistetaan iäkkäiden palvelujen henkilöstörakennetta." Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa lähihoitajien ja sairaanhoitajien lisäksi henkilöstörakennetta ja osaamista tulisi monipuolistaa lisäämällä henkilöstöön geronomeja ja sosionomeja. Fysio- ja toimintaterapeuttien sekä kuntoutusohjaajien määrää on lisättävä ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja kotiin tarjottavissa palveluissa. Oikea-aikaisilla ja riittävillä kuntoutuspalveluilla on mahdollista tukea

17.11.2023

ikäihmisten toimintakykyä ja itsenäistä toimintaa sekä lisätä heidän elämänlaatuaan. Kuntoutus vähentää hoidon tarvetta ja keventää koulutetun hoitohenkilöstön työtä. Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa ja kotihoidossa fysio- ja toimintaterapeuteille tulee taata mahdollisuus tehdä ydinosaamisensa mukaista kuntoutustyötä asiakkaiden toimintakyvyn ja toiminnan tukemiseksi arjen toiminnoissa moniammatillisena yhteistyönä.

Sivulla 19 tekstissä suositellaan: ”Työhyvinvoinnin kehittämisen lisäksi on tärkeää mahdollistaa lähihoitajien keskittyminen koulutusta ja osaamista vastaaviin tehtäviin.” Ikäihmisten palveluissa työskentelee lähihoitajien lisäksi myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä (sairaanhoitajia, geronomeja, sosionomeja, fysioterapeutteja, kuntoutuksen ohjaajia ym.). Kaikille sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille tulee ikäihmisten palveluissa taata mahdollisuus keskittyä tutkintoaan vastaaviin tehtäviin. Tämä tulisi lisätä lauseeseen.

Luvussa 2.4 käytetään kahta eri käsitettä: ’lähihoitaja’ ja ’esihenkilö’, vaikka näillä ilmeisesti tarkoitetaan samaa asiaa, tulisiko käyttää vain yhtä käsitettä selkeyden vuoksi?

Mitä ikääntyvien työkyky paranee –osion suosituksiin tulisi lisätä tai mitä siitä pitäisi poistaa?

Lukuun 2.4 ’Johtamisen kehittäminen’ suosituksiin (sivu 19) ehdotetaan seuraavaa uutta suositusta:

”Hyvinvointialueiden ja kaikkien sote-palveluntuottajien tulee varmistaa, että johtamisen resurssit ovat kunnossa, sillä esihenkilöillä on merkittävä rooli henkilöstön saatavuuden, pysyvyyden ja työhyvinvoinnin varmistamisessa. Esihenkilöiden työajan tulee täysimääräisesti kohdentua johtamiseen sekä esihenkilötyöhön”

Lukuun 2.5 ’Työurien mielekkyys ja osaaminen’ (sivu 21) ehdotetaan seuraavaa uutta suositusta:

”Hyvinvointialueiden ja kaikkien sote-palveluntuottajien tulee varmistaa osaamisen johtaminen ikäihmisten palveluissa siten, että uusien työntekijöiden perehdytykselle ja henkilökunnan täydennyskoulutukselle on varattu riittävästi resursseja ja aikaa.”

LUKU 3 Iäkkäät ovat toimintakykyisiä pidempään

Mitä ’iäkkäät ovat toimintakykyisiä pidempään’ –osion sisältötekstiin tulisi lisätä tai mitä siitä pitäisi poistaa?

Kommentti lukuun 3.1 ’Ennakointi ja ennaltaehkäisevät palvelut’ (sivu 23), ensimmäiseen suositukseen. Näkemyksemme mukaan säännöllinen arviointi tulisi sisällyttää kaikkeen ikäihmisten hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja toimintakykyä tavoitteleviin toimintamalleihin ja ohjelmatyöhön. Toimintoja tulee tarkastella ja tarvittaessa uudistaa näytön ja vaikuttavuustiedon karttuessa.

17.11.2023

Lukuun 3.1.5. 'Kuntoutus, liikunta ja fyysinen aktiivisuus' (sivu 29) kuntoutusta käsittelevään tekstiin tulisi lisätä, että kuntoutuksen tulee olla moniammatillista. Kuntoutuksesta vastaavat koulutetut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, kuten fysio-, jalka-, puhe- ja toimintaterapeutit sekä kuntoutuksen ohjaajat yhteistyössä muiden sote-ammattihenkilöiden kanssa.

Lukuun 3.2.1. 'Toimintakyky ja hyvinvointi' (sivu 30) kirjatuiissa suosituksissa mainitaan ainoastaan ikäihmisten omaehtoinen toimintakyvyn ylläpito ja toimintakyvyn arviointi, mutta suosituksiin ei ole nostettu kuntoutusta toimintakyvyn tukemisessa. Kuntoutus tulisi lisätä yhdeksi suosituskohdaksi. Sen sijaan kolmas suositus "Luodaan iäkkäille eri ruokaympäristöissä mahdollisuuksia merkityksellisille kohtaamisille, kuten yhteisölliset ruokailut" on huonosti muotoiltu. Ikäihmisten merkityksellisiä kohtaamisia toteutuu paljon muulloinkin, kun vain ruokailun yhteydessä. Esimerkkeinä ikäihmisille suunnattu päivätoiminta ja muut ryhmiin perustuvat matalan kynnyksen ryhmämuotoiset palvelut, kuten ryhmäliikunta. Ravitsemuksen merkitystä tulisi silti korostaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisun 'Valtakunnalliset lääkinnälliseen kuntoutukseen ohjaamisen perusteet 2022' luvussa 8.3. on paljon ikäihmisten kuntoutukseen liittyviä suosituksia, joita tulisi hyödyntää laajemmin laatusuosituksessa. Julkaisu tulisi lisätä myös 'hyvät käytännöt' -listaan, ja samoin 'Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020: Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille.'

Luku 7 Palvelut toteutetaan kestäväällä tavalla

Mitä 'palvelut toteutetaan kestäväällä tavalla' -osion sisältötekstiin tulisi lisätä tai mitä siitä pitäisi poistaa?

Ikäihmisten palveluja koskevista lainsäädäntöuudistuksista ja useammasta aikaisemmasta laatusuosituksesta huolimatta osa ikäihmistä ei saa tarvitsemiaan palveluja Suomessa. Kotihoidon kattavuus on vähentynyt samaan aikaan kun ympärivuorokautisen hoidon kattavuus on laskenut (StVM 6/2023 vp). Nykytilanne tulisi tältä osin kuvata laatusuosituksessa. Realistinen nykytilanteen kuvaus vähentyneestä palvelujen kattavuudesta yli 75-vuotiaiden ikäryhmässä tulisi olla palvelujen kehittämisen lähtökohdana hyvinvointialueilla.

Ikäihmisten palveluissa ja hoidossa asiakkaan itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön vähentäminen on keskeinen tavoite. Laatusuositukseseen tulisi kirjata konkreettisia hyviä käytänteitä toimintayksiköistä, joissa on pystytty aikaisempaa paremmin tukemaan ikääntyneiden asiakkaiden itsemääräämisoikeutta ja vähentämään rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Tehyn tavoite on, että ikäihmisten toimintakyky säilyisi mahdollisimman hyvänä mahdollisimman pitkään. Tärkeä keino toimintakyvyn tukemisessa on monialainen

17.11.2023

kuntoutus, jonka avulla ikäihmiset pystyvät asumaan kotona pidempään. Kuntoutuksen avulla pystytään vähentämään muiden palvelujen tarvetta kaikissa asumismuodoissa. Laatusuosituksessa kuntoutuksen ja kuntoutumisen merkitys tulisi näkyä toimintakykyä käsittelevän luvun lisäksi myös mm. ennaltaehkäiseviä palveluita, työurien pidentämistä, etsivää vanhustyötä, mielen hyvinvointia, digitaalisia palveluita ja asuinympäristöjä käsittelevissä luvuissa. Kuntoutuksen toteutumista tulee myös seurata.

Suun terveys on olennainen osa ihmisen hyvinvointia ja se tulisi huomioida laatusuosituksessa. Suugeriatrasta osaamista tulee lisätä ikäihmisten hoidossa. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan osaamista suun terveydenhoidossa olisi parannettava.

LUKU 9 Laatuindikaattorit

Mitä laatuindikaattorit –osion sisältötekstiin tulisi lisätä tai mitä siitä pitäisi poistaa?

Työvoimapulan aikana iäkkäiden palveluissa työskentelevän henkilöstön työhyvinvointia ja työssä jaksamista mittaavien laatuindikaattoreiden kehittäminen ja käyttöönotto on tärkeää. Tätä tulisi painottaa tekstissä.

Helsingissä 17.11.2023

Millariikka Rytönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätiedot:

Mervi Flinkman, työvoimapolitiittinen asiantuntija, mervi.flinkman@tehy.fi
Outi Töytäri, kuntoutusalan asiantuntija, outi.toytari@tehy.fi